

Sergio Blanco

Dramatúrgia de l'altre lloc

Gabriel Calderón, Pausa 41 (2019)

Partint de la seva primera trobada a Montevideo en un seminari de l'escola d'art dramàtic i a través del relat de la seva relació personal i artística, el dramaturg i director uruguaià Sergio Blanco fa un repàs íntim de la trajectòria del seu compatriota Gabriel Calderón. Blanco, mitjançant detalls de la seva personalitat i de la seva forma d'escriptura, desgrana les pulsions i característiques que han convertit Calderón en «el primer esperit postmodern de la història de l'Uruguai».

En un dels meus viatges a Montevideo, on havia d'assistir a l'estrena de la meua obra *45 minutos* al Teatro Nacional de Uruguay, em van convidar a dirigir un seminari a l'escola d'art dramàtic. Va ser allà on vaig sentir el seu nom per primera vegada: Gabriel Calderón.

Qui és?, vaig demanar a Mariana Percovich, que en aquell moment dirigia l'escola d'art dramàtic.

- És un noi d'una força extraordinària.
- És a l'escola?
- Hi era. Però la va deixar.
- Me'l presentes?
- S'ha apuntat al teu seminari... El tindràs d'alumne.
- I com el reconeixeré?
- El reconeixeràs de seguida.
- Per què?
- Perquè a més a més és guapo. Molt guapo.

Tres dies més tard, entro a la sala de l'escola d'art dramàtic i el reconec de seguida al bell mig dels trenta participants. El miro, em mira. Ens estàvem esperant.

- Ens veiem a un altre lloc?, em proposa ell en acabar el seminari.
- Ens veiem a un altre lloc, li responc jo.

Vam anar a fer un cafè, i allà va començar entre nosaltres una amistat d'una intensitat com mai havia conegut amb ningú.

Si explico aquesta anècdota no és només per fer un homenatge a la nostra trobada, sinó perquè penso que aquest invitació d'en Gabriel a veure'ns a un altre lloc —fora

d'aquella acadèmia on tenia lloc el meu seminari— diu molt de la seva persona i de la seva escriptura: el desig de posicionar-se permanentment a un *altre lloc*, fora de tota escola, acadèmia, conservatori, universitat... Fora de tota institució.

Una de les forces de la seva dramatúrgia prové justament d'allà. És enterament lliure i autònoma. Autodidacta, diran alguns. Jo prefereixo dir-ne salvatge. De fet, és d'aquí on neix el malestar, la incomoditat, la inquietud que defineix el seu teatre: hi ha un *salvatgisme* permanent. El teatre de Calderón investeix l'escenari per transformar-lo en un espai de cerimònia primitiva.

A cadascuna de les seves obres s'hi representa un festí bàrbar. A cadascun dels seus textos apareix un malestar en què la civilització apareix retratada com un establiment de normes del qual és preferible fugir. Teatre de la fugida cap endavant, de la fuga definitiva, de la descentralització. Decididament, per a en Gabriel, sempre és millor ser a un *altre lloc*.

**

Uns mesos més tard, torno a l'Uruguai per a la publicació de la meva obra *Diptiko* (vol. 1 y 2). He proposat a en Gabriel que llegeixi amb mi alguns fragments del meu text per a la presentació pública. Durant alguns dies, ens veiem cada tarda per preparar la lectura. A cada assaig em fa redescobrir el meu text. Me'n desvetlla parts senceres. A poc a poc, m'adono que a més de ser un bon dramaturg, és també un lector d'una intel·ligència extraordinària; de fet, és cert que, molt sovint, les dues coses van juntes.

El dia de la lectura la sala és plena de gom a gom. Per assistir a la lectura d'un dels meus textos més violents he convidat representants de les quatre institucions més grans del nostre país: la classe política, la casta militar, l'ordre religiós i la congregació de psicoanalistes de l'Uruguai. Vull donar a l'esdeveniment un toc performatiu. D'altra banda, el fet d'haver convidat en Gabriel a llegir aquest text amb mi va en la mateixa direcció. En el moment de seure davant de tot aquell parterre d'oficials, els dos bevem una mica d'aigua dels gots que han posat davant nostre. Jo li xiuxiuejo a l'orella: «He enverinat la teva aigua». «I jo he canviat els gots», em respon ell a l'instant... Així comença la lectura, en un clima d'una bonica complicitat.

Aquesta anècdota parla amb molta exactitud del seu teatre, d'allò que jo anomeno el *vertigen dels diàlegs* a les seves peces. Per la meva banda, jo havia preparat el que anava a dir-li. Ho havia decidit alguns minuts abans. No ho havia simplement meditat, sinó premeditat. Però ell va tenir el geni de la rapidesa de la rèplica. La velocitat del retorn. La promptitud de la resposta. Aquesta agilitat de pensament és pròpia del seu teatre. Els seus personatges són allà per esbocinar-se verbalment en el vertigen d'un diàleg ràpid, diligent i veloç. Als textos de Calderón, la llengua és com un fuet que no serveix tant per fer mal a l'altre com per anar al seu encontre, en un impuls desesperat per arribar a ell. Pur Marivaux...

—Tu fas Marivaux.

—Faig què?

—No l'has llegit mai?

—No sé pas qui és.

Fer Marivaux sense conèixer Marivaux... Un cop més el salvatge, l'indomable, la bèstia que avança en total llibertat... L'escriptura en estat brut.

Després d'aquell dia vaig passant-li llistes de llibres, insistint: «És absolutament necessari que llegeixis això». En Gabriel els compra immediatament o els encarrega a l'estranger. Els llegeix, en pren notes, els va apilant. A partir d'aleshores, a cada viatge, obre aquests llibres i em convida a discutir-ne alguns passatges. A poc a poc, és el seu torn de començar a passar-me llistes i dir-me: «És absolutament necessari que llegeixis això». Ens separen tot just nou anys. Tot i així, els rastres es confonen: ja no se sap qui és el més gran i qui és el més jove.

**

En Gabriel esdevé ràpidament un dels dramaturgs més importants del país. Tothom el respecta. Tothom l'estima. Guanya premis. El busquen els teatres, les escoles d'art dramàtic, els comitès de lectura. Els seus espectacles omplen les sales. Viatja. Les seves obres viatgen. Comença a ser traduït. A ser representat a l'estranger. Comença a ser publicat. Paral·lelament, comença a ocupar importants llocs ministerials, sense perdre mai la seva impertinència i les seves ganes de ser a un *altre lloc*... Se li confien missions, informes, dossiers. Tot el que fa és brillant. Realitza un treball extraordinari en aquelles funcions que li són confiades. El president de la República li encarrega l'organització de les Festivitats del Bicentenari de la Independència. Així el tenim actualment, una mena de Molière que treballa per al príncep tot divertint-se. Però en Gabriel té ganes de ser a un *altre lloc*. Sempre aquestes ganes de ser a un *altre lloc*...

**

Després d'haver fundat COMLOT, una companyia d'arts escèniques, en Gabriel em convida a formar-ne part. Som cinc a la direcció: Mariana Percovich, Martín Inthamoussu, Ramiro Perdomo, en Gabriel i jo. COMLOT és una plataforma amb seu a Montevideo que crea espectacles de teatre i de dansa a l'Uruguai i a l'estranger. Els cinc estem una mica dispersats per les quatre puntes del planeta, però ens comuniquem i treballem per Internet: mails, Skype, Facebook, WhatsApp, Twitter, no deixem mai de parlar. Compartim la mateixa passió per l'escena. Discutim molt. Ens barallem. Ens recolzem. Fem tornar boig el nostre productor, Adrián Minutti, que fa un treball colossal. Ens truquem per telèfon quan les coses no van bé. O quan van molt bé. Ens defensem els uns als altres quan ens ataquen. Ens admirem. I, per damunt de tot, ens estimem una mica, molt, amb bogeria... Sobretot amb bogeria.

**

Gabriel escenifica a l'Uruguai un text del qual en sóc autor, *Kassandra*. És un monòleg que ha de ser representat en un bar de putes on es convida el públic a escoltar la història d'aquesta heroïna esdevinguda un transvestit clandestí. L'actriu que interpreta *Kassandra* és la meva germana Roxana Blanco, una de les millors actrius del nostre país. Junts freqüentaran l'entorn dels transvestits a Montevideo, vagant nits senceres pels llocs més *trash* de la ciutat. Abans que els clients arribin, en Gabriel i la Roxana assagen intensament al bar de strip-tease on l'obra serà representada. El dia de l'estrena no puc ser-hi, sóc a Atenes dirigint un dels meus textos. No arribo a parlar per telèfon amb en Gabriel, però aconseguixo parlar amb la meva germana.

—És un gentleman, em diu. Un home d'una finesa i una elegància fora del comú. *Un verdadero caballero...*

—Sabia que seria un gentleman amb tu.

—Ah, no. No. No és amb mi que ha estat un gentleman. És amb la Cassandra, que ho ha estat.

—Sí. Ok. D'acord. Però amb tu també ha estat un gentleman...

—Evidentment. La Cassandra també sóc jo...

La posada en escena és brillant. He vist moltes escenificacions del text a països diferents, però cap m'ha produït l'efecte d'aquesta. En Gabriel munta els textos com un cirurgià: fa lliscar l'escalpel a l'indret precís on cal operar. Accedeix a aquella part inexplicable i misteriosa del personatge i de l'actor que dirigeix. És un dels directors d'escena més sòlids que hagi donat el nostre país els darrers anys.

**

El temps passa i la nostra amistat esdevé cada cop més indispensable. La majoria de vegades ens retrobem en festivals o congressos a l'estranger. Molt sovint prenem l'avió junts i ens adormim l'un contra l'altre. Ens escrivim contínuament perquè ens veiem molt poc. I quan ens retrobem a París o a Montevideo o a Buenos Aires, som com dos nens petits. Anem junts al teatre i ens posem a riure com bojos. Esperem per anar a veure el nou Batman per poder descobrir-lo junts. Compartim els batuts. Quan ell és representat en algun lloc, agafo un avió per anar-lo a veure. Quan jo munto un text en algun lloc, ell fa el mateix. Anem a la platja, i mentre jo em quedo de mal humor sota el para-sol ell corre, fa la roda sobre la sorra, compra gelats, es llança a l'aigua i es diverteix mullant-me quan en surt. Em fotografia constantment. Ens expliquem les obres que escriurem algun dia. M'encoratja i m'aconsella sobre la meua propera escenificació del meu text *Tebas Land* a Montevideo i a Buenos Aires. Em fa menjar plats deliciosos que ell mateix cuina. Li regalo llibres. Ell em regala els seus. Agafem el cotxe, voregem la Rambla i ell em demana que li parli en francès. De sobte som com dos personatges de la Nouvelle Vague. Ell és el primer a llegir les meves obres. Jo sóc el primer a llegir les seves. Ens corregim. Ens donem consells. Ell m'ensenya Montevideo, em fa descobrir coses. Jo li ensenyo París. Discutim tot sovint. Rarament estem d'acord, fins i tot quan hi estem. Ens asseiem a les terrasses dels cafès a observar les noies boniques i els nois que passen. Ens respectem. Ens admirem mútuament. Ens engelosim. Ens estimem.

Com uns germans?

No.

Com uns amants?

Tampoc.

Com un pare i un fill?

Encara menys.

Ni com uns germans, ni com uns enamorats, ni com pare i fill. El risc de trobar-nos dins la pell d'Abel, de Desdèmona o de Laios ens temptaria massa.

**

Estic encantat que el teatre d'en Gabriel arribi a França. N'estic orgullós. Quan vaig saber que el projecte es diria *Radical Calderón*, vaig trobar que era un molt bon títol. *Radical*. És exactament això. El teatre de Calderón s'assembla a la trajectòria botànica de les arrels que remouen i regiren la terra —com la seva escriptura ens regira i ens remou— tot cercant l'aigua.

M'emociona que el teatre d'en Gabriel es presenti aquí, ja que és un teatre que parla del meu país d'origen amb lucidesa i molta llibertat. És el millor que li podria haver passat a l'Uruguai. Un país que no ha aconseguit exportar més que dues coses: el secret bancari i carn bona i tendra. *Uruguay for export*. Amb Calderón, les coses han canviat. A partir d'ara, s'han acabat els secrets: al seu teatre, tot és desvetllat dalt de l'escenari de manera gairebé obscena. S'ha acabat la carn bona; finalment el nostre país, amb la seva dramatúrgia, gosa exportar els menuts: ossos, cartílags, tendons, nervis... Vet aquí el nostre país enviant a l'estranger tot allò que el construeix com a país d'escorxadors que és i que nosaltres, els uruguaians, mai no hem volgut mostrar.

La dramatúrgia de Calderón és com un escàner d'alta tecnologia que posa al descobert la nostra societat, l'uruguaiana, hereva dels pitjors arquetips retrògrads com poden ser la família, la religió, la cultura, el poder, l'educació... I, oferint una mirada tan local, aconsegueix que el seu teatre esdevingui universal. Perquè, al cap i a la fi, l'Uruguai no és l'únic país construït sobre uns escorxadors. Tot el segle XX reposa sobre les ruïnes d'immenses fàbriques que no han fet res més que fabricar horrors. La seva escriptura és aquí per recordar-nos-ho.

Un dia, presentant la meua obra *Barbarie* a Montevideo, en Gabriel va dir públicament, parlant de mi, que jo era el darrer erudit del nostre país. L'elogi em va fer posar vermell i, evidentment, em va atreure bastants enemics... Ara tinc ganes de pagar-li amb la mateixa moneda. Una petita venjança d'aquestes que ens agrada fer-nos. Diré, per tant, que Gabriel Calderón és el primer esperit postmodern de la història de l'Uruguai.

Radical Calderón a París: dramatúrgia de l'altre lloc, aquí i ara.

Aquest article ha estat traduït del francès per Helena Tornero i Brugués.

Mots clau: dramaturg/a, Gabriel Calderón, llengua i llenguatge, processos d'escriptura, Sergio Blanco, uruguaià (teatre)

Entrada anterior

«Ser y no ser al mismo tiempo.» Una conversa amb Sergio Blanco

Entrada posterior

«El dramaturgo es un traductor inverso, trabaja en una lengua que nunca va a ser la final.» Una xerrada amb Gabriel Calderón.

Últims números

[Veure'ls tots](#)

(Pausa.)

[Textos legals](#)

[Política de cookies](#)

© 2020 revista pausa. Tots els drets reservats

[Qui som](#)

[Enllaços d'interès](#)

**Diputació
Barcelona**
Institut del Teatre

Contacte:
pausa@salabeckett.cat